

[Indenrigsministeren.]

giver mig ikke anledning til mange bemærkninger.

Det ærede medlem fru Ellen Strange Petersen talte om tilsynsrådets udgifter. Dette tilsynsråd er ikke lønnet, og de udgifter, der er tale om, er udgifter, der også hidtil har været afholdt, idet dette råd har bestået i mange år. Man har fra alle sider været enig om, at dette råd, der har tilsyn med sindssygehospitalerne, har udført et udmærket arbejde, og man tror, et sådant råd er berettiget, idet vi står over for hospitaler af en ganske speciel art med specielle patienter. Derfor tror jeg, det er godt, vi har dette tilsynsråd.

Hvad angår udgifternes størrelse, kan det naturligvis oplyses, hvor store de har været hidtil; de er af et meget beskedent omfang.

Det ærede medlem fru Else Zeuthen talte om, at der kunne klages 3 forskellige steder. Ombudsmanden vil jeg nu holde udenfor, for ombudsmandsinstitutionen er jo en institution, som ikke tager sig af disse sager alene, men som omfatter alle samfundsforhold, der sorterer under centraladministrationen; denne klageinstans er noget ganske specielt. Derefter bliver der så, så vidt jeg kan se, kun tilbage, at man kan klage til ministeriet eller til direktøren. Det bliver for så vidt det samme, idet klagerne bliver behandlet på nøjagtig samme måde. At man så kan klage direkte til det såkaldte § 71-udvalg, beror på en særlig lovgivning; det kan man også fra andre anstalters side. Jeg tror, det er rigtigt, at man har denne opdeling.

Det ærede medlem fru Petra Petersen mente, der gik for lang tid med at undersøge sådanne klager. Det kan naturligvis siges, at der måske undertiden går alt for lang tid, men på den anden side er man nødt til at sikre en tilstrækkelig grundig undersøgelse.

Jeg takker endnu en gang for modtagelsen af lovforslaget og håber at kunne få en ret hurtig udvalgsbehandling.

Peter Jørgensen: Jeg skal kun gøre et par ganske korte bemærkninger i anledning af de udtalelser, som de ærede medlemmer fru Else Zeuthen og fru Petra Petersen fremsatte med hensyn til spørgsmålet om behandlingen af de klager, der indgår til tilsynsrådet. Jeg er enig med de to ærede medlemmer i, at det vil være rigtigt i et eventuelt udvalg af se lidt på dette spørgsmål, idet der i hvert fald i de seneste år har været nogen diskussion om, hvorvidt disse klager nu også er behandlet på forsvarelig måde, ligesom man har haft diskussion om de kompetencespørgsmål, der kan opstå mellem de forskellige instanser, der kan klages til. Jeg er derfor enig i, at man i det kommende udvalg skal se på dette spørgsmål.

Til det ærede medlem fru Ellen Strange Petersen kan jeg sige, at den bestemmelse, der findes i lovforslaget om, at udgifterne bevilges på de årlige finanslove, har været der hele tiden.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Peter Jørgensen: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning vedrørende den af den internationale arbejdskonference i Genève i året 1951 vedtagne konvention nr. 100 om lige løn til mandlige og kvindelige arbejdere for arbejde af samme værdi.

(Forslaget til folketingsbeslutning findes i tillæg A. sp. 3099, fremsættelsen i tidenden sp. 3343).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den under punkt 10 på dagsordenen opførte sag, nemlig:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning vedrørende den af den internationale arbejdskonference i Genève i året 1958 vedtagne konvention nr. 111 om forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv.

(Forslaget til folketingsbeslutning findes i tillæg A. sp. 3121, fremsættelsen i tidenden sp. 3343).

Sagerne sættes til forhandling.

Nina Andersen: Ja, det er jo et af de tilfælde, hvor man havde lyst til at begynde med ordet „endelig“. Det var i 1951, at Den internationale Arbejdsorganisation vedtog ligelønskonvention; men jeg skal nu ikke være sur over for regeringen, for jeg forstår meget vel, at der kan have været overvejelser, som har forsinket denne sags gennemførelse.

Vi fra de nordiske lande møder jo altid på arbejdskonferencerne i Genève den vanskelighed, at konventionerne i deres ordvalg og deres form mest tager sigte på de lande, hvor regeringerne gennem lovgivningen i høj grad blander sig i forholdene på arbejdsmarkedet. Det kræver hver eneste gang en meget stor indsats fra de nordiske repræsentanters side at få respekteret en ordlyd, som også kan anvendes i vore lande, hvor princippet er, at regeringen og lovgivningsmagten mindst muligt skal blande sig i arbejdsmarkedets forhold, men at disse ordnes gennem kollektive aftaler parterne imellem.

Det lykkedes da også at få sådanne bestemmelser ind i konvention nr. 100, men alligevel ikke mere klart, end at der måtte en klaring til, og den kom altså først i 1956, da der blev nedsat en særlig komité, som udtalte sig om disse forhold og herunder fastslog, at en ratificerende regerings pligt til at fremme og sikre gennemførelsen af ligelønsprincippet var begrænset til de områder, hvor en sådan fremgangsmåde var forenelig med de metoder, der benyttedes ved fastsættelse af lønsatser, medens det stod en regering, der holdt sig uden for lønsfastsættelsen, frit for at nøjes med at

fremme princippet gennem henvendelse til arbejder- og arbejdsgiverorganisationer.

Jeg har gerne villet sige dette til indledning, fordi vi så ofte møder disse vanskeligheder ved den internationale arbejdskonference, og fordi jeg synes, det ville være meget rart, hvis tingets medlemmer var klar herover.

Det vil være naturligt at sige et par ord om de nordiske landes stilling til denne konvention. Den er ratificeret i Island og i Norge. I Finland er der et udvalg, som arbejder med ligelønsproblemet. Ved Nordisk Råds møde i november i fjor gav man udtryk for, at i princippet var man enig, men man var dog ikke nået til en udtalelse. Endelig behandles hele problemet i Sverige, hvor man inden for den svenske landsorganisation i høj grad arbejder med disse principper, men hvor man altså ikke er nået så langt frem, at man har ment, at konventionen kunne ratificeres. Vi var i den heldige situation i Nordisk Råd at kunne sige, at vor regering ville fremsætte et forslag, altså det, som foreligger nu.

Dette spørgsmål om kvindernes lønninger, dette at skaffe kvinderne lønninger af samme højde som de gældende mandslønninger, når det drejer sig om arbejde af samme værdi, har jo gennem årene givet anledning til utilfredshed, til protester, til henstillinger, til forhandlinger, og meget er der ikke kommet ud af det. Inddraget i overenskomstforhandlingerne har spørgsmålet også været, uden at der reelt kom noget ud deraf. Naturligvis har der været visse lyspunkter: da vi fik tjenestemandsløven i 1920, og da vi foretog revisionen i fjor, som ryddede, man kan vel nok sige de sidste vanskeligheder til side. Men ellers må man sige, at kvindernes lønninger er et trist kapitel.

Jeg har skaffet mig den sidste lønstatistik fra LO, den er fra juli kvartal 1959, og af den fremgår det, at kvindelønningerne var 73 pct. af mandslønningerne. Men det er jo ikke hele området, for det drejer sig her om de organisationer, som er tilsluttet Landsorganisationen De Samvirkende Fagforbund. Der findes dels en række organisationer, som ikke er tilsluttet LO, og jeg er meget skeptisk over for, om kvindelønningerne her ligger på et højere stade, end de ligger for dem, som er organiseret i LO,

[Nina Andersen.]

dels findes der hele det uorganiserede område. Man kan selvfølgelig sige, at det er kvindernes egen skyld, når de har så lave lønninger på det uorganiserede område, men dér spiller naturligvis den almindelige opfattelse, den retningslinje, som lægges, en væsentlig rolle.

Det er min opfattelse, at det er rigtigt at ratificere den foreliggende konvention. Det er ikke en konvention, som vil give resultater i morgen, fordi den bliver ratificeret nu. Det er i og for sig en principerklæring; derefter kommer spørgsmålet om, hvordan man i dette land vil leve op til, at den lovgivende forsamling har udtalt sig til fordel for et princip. Dér har ministeriet givet udtryk for, at man vil udsende en henvendelse til arbejdsmarkedets parter med opfordring til vedkommende lønforhandlinger at tage ligelønsprincippet med i deres betragtninger. I denne forbindelse agter regeringen at tilbyde teknisk bistand til undersøgelser og vurderinger af sådanne konkrete spørgsmål, som måtte vise sig betydningsfulde for at fremme forhandlingerne i den henseende. Det er muligt, at dette er tilstrækkelige foranstaltninger; det er endog muligt, at det er bedre end at nedsætte et ligelønsråd, som man har gjort det i Norge. Det er noget, som det er svært at udtale sig om på forhånd. Jeg har bemærket, at Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund, som jo dækker et af de områder, hvor der er beskæftiget mange kvinder, ønsker nedsat et ligelønsråd; og jeg ved af egen erfaring fra mine unge dage, at dér kan det være meget svært at få ligelønnen gennemført. Selv oplevede jeg dog også en enkelt gang at blive underbudt af en mand, der ville gå billigere end jeg, så det er ikke altid, at det er kvinderne, der tilbyder sig billigt.

Jeg er som sagt ikke helt sikker på, hvad der er bedst, og jeg vil mene, at det er et af de problemer, som det ville være rimeligt at behandle i et udvalg, ligesom det ville være rart for os dér at få oplysninger om, hvilke muligheder der er for at få konventionen ratificeret for Færøernes og Grønlands vedkommende. Der er både vedrørende denne og konventionen om forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv gjort den bemærkning, at man vil

forhandle med myndighederne på Færøerne og ministeriet for Grønland om mulighederne for at ratificere konventionerne også for disse områder.

Konventionen om forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv har i og for sig et videre sigte, idet det her drejer sig om arbejdsmarkedet som helhed. Det drejer sig om at bekæmpe enhver forskelsbehandling efter race, hudfarve, køn, religion, politisk synspunkt, national afstamning eller social oprindelse. Den går på én gang langt videre end konventionen vedrørende lige løn og er samtidig et supplement til denne. Det er naturligt, at man i princippet også tilslutter sig, at der ikke skal være forskelsbehandling på de her nævnte områder. Det er ikke, fordi jeg tror, forskelsbehandling finder sted i vidt omfang, men blot det sker i enkelte tilfælde, sætter det straks ondt blod, og mange små ting kan her få urimelige virkninger.

Der er et par ting, som jeg synes man særlig skal lægge mærke til. Man skal lægge mærke til, at der ikke må finde udelukkelse sted af de grunde, der her er nævnt, men der må heller ikke ske nogen fortrinsbehandling. Her vil man naturligvis kunne spørge: er det ikke en fortrinsbehandling, når der f. eks. er en række sociale foranstaltninger for kvinderne på arbejdspladserne? Dette spørgsmål er imidlertid besvaret i konventionens artikel 5, og for øvrigt er det fastlagt, at hvor der er gennemført særlige beskyttelses- eller hjælpeforanstaltninger i henhold til andre Genèvekonventioner, betragtes det ikke som forskelsbehandling.

Der er en anden ting, jeg har lagt mærke til, og som jeg må sige at jeg fryder mig temmelig meget over. I artikel 1, stk. 3, står der:

„I nærværende konventions forstand omfatter udtrykkene „beskæftigelse“ og „erhverv“ adgang til faglig oplæring, adgang til beskæftigelse og til bestemte erhverv samt arbejdsvilkårene.“

Det vil sige, at også den faglige oplæring falder ind herunder, og man vil altså ikke kunne afvise en ung, der søger lære, på grund af køn, race, religion o. s. v. Jeg er også glad ved at se, at det yderligere er understreget, at man ikke har lov til at gennemføre nogen forskelsbehandling ved den arbejdsanvisning, som er underkastet

[Nina Andersen.]

tilsyn af nationale myndigheder. Med al den debat, der er omkring oplæringen og omkring uddannelsen, synes jeg, det er meget heldigt, at der ligger en konvention på vort bord med disse bestemmelser.

Som jeg allerede har nævnt, vil jeg finde det rigtigt, at der nedsættes et udvalg til behandling af disse forslag, og jeg skal efter forhandlingens afslutning stille forslag herom. I øvrigt medgiver jeg forslagene om konventionernes ratificering min bedste anbefaling.

N. Chr. Christensen: Forslaget til beslutning om tiltrædelse af Genèvekonventionen om lige løn til mandlige og kvindelige arbejdere for arbejde af samme værdi er, som det fremgår af bemærkningerne til forslaget, resultatet af den forhandling, der har været ført mellem repræsentanter for arbejdsmarkedets parter, Landsorganisationen De samvirkende Fagforbund og Dansk Arbejdsgiverforening, der er gået ind for, at denne konvention nu bliver ratificeret også i Danmark. Det vil vi naturligvis ikke modsætte os fra venstres side, tværtimod, men jeg vil dog understrege, at sådan som konventionen er bygget op, og således som fremsættelsen af forslaget er sket i folketinget, synes den temmelig overflødig.

Jeg kan ikke rigtigt forstå, at det ærede medlem fru Nina Andersen kunne henfalde til udbruddet, at nu var man „endelig“ kommet så langt i Danmark. Det fastslås nemlig i konventionen, at lovgivningsmagten ikke, undtagen hvor det gælder personer i offentlig tjeneste, kan øve nogen som helst besluttende indflydelse. Det tilkommer også efter vedtagelsen af dette forslag arbejdsmarkedets parter og ikke lovgivningsmagten.

Efter at konventionen var blevet vedtaget i Genève i 1951, blev der afgivet en beretning i folketinget af den daværende socialminister, der bl. a. fremhævede, at ligelønsprincippet her i landet vel var gennemført for tjenestemænd, men at regeringen og lovgivningsmagten principielt var uden indflydelse på den lønfastsættelse, der fandt sted ved indgåelse af overenskomster mellem organisationerne, og at regeringen og lovgivningsmagten ikke uden afgørende brud med de hidtil fulgte prin-

cipper for lønfastsættelse kunne tage skridt til fastlæggelse af princippet om lige løn for mænd og kvinder for arbejde af samme værdi, ligesom der heller ikke ville kunne blive tale om en almindelig lønfastsættelse på grundlag af en objektiv vurdering af arbejdet. Med den begrundelse mente man i 1952 ikke, at der var nogen mulighed for at ratificere beslutningen fra Genèvekonferencen.

Jeg ser ikke, at der er sket nogen ændring i de 8 år. Det er stadig arbejdsmarkedets parter, der gennem deres overenskomster bestemmer, hvorledes lønnen skal fastsættes, og hvorledes vurderingen skal foretages. Det understreges meget stærkt og tydeligt i forslagets bemærkninger og i den højtærede arbejdsministers fremsættelsestale. Det fastslås udtrykkeligt, at staten ikke kan sikre, at lige løn for mænd og kvinder gennemføres. Det er derfor, jeg mener, at man ikke kan tillægge dette forslag så særlig stor betydning. Hvorfor skal vi fastslå selvfølgeligheder? Naturligvis vil der, når forslaget er vedtaget, udgå en henstilling fra ministeriet til arbejdsmarkedets parter om at tage sagen på dagsordenen ved de kommende overenskomstforhandlinger. Det finder jeg er helt i sin orden, men det var jo nok sket, uden at denne højtidelighed havde fundet sted her. Ligelønsprincippet er jo da gennemført inden for adskillige fag. Det, der stadig står strid om, er arbejdsvurderingen; her er enigheden ikke særlig stor, og den er slet ikke regelbunden. Spørgsmålet diskuteres stadig både på internationalt plan og mellem de parter herhjemme, der skal fastsætte lønninger, men vi kan fra vor side ikke have noget imod, at der nu kommer en henstilling, selv om vi tror, det ville være sket alligevel. Det må jo være en menneskeret, at der, hvor det kan påvises, at det er det samme arbejde, der udføres, også gives den samme løn herfor, hvad enten det er mænd eller kvinder, der udfører det. Derfor vil vi anbefale forslaget, og jeg kan også tiltræde, at vi i et udvalg ser lidt nærmere på de ting, der kan drøftes i forbindelse hermed.

Jeg skal dernæst sige et par ord om konventionen om forskelsbehandlingen med hensyn til beskæftigelse og erhverv. Formålet med denne er jo, som det allerede er fremhævet, at man vil bekæmpe for-

[N. Chr. Christensen.]

skelsbehandling på grundlag af race, farve, køn, trosbekendelse, politiske synspunkter, national afstamning eller social oprindelse. Det må være en naturlig ting; det kan vel betegnes som udspringende af menneskerettighederne.

Der er imidlertid et par pikante enkeltheder i denne konvention. Det hedder i bemærkningerne til forslaget, at udvalget, det vil altså sige Genøveudvalget, har drøftet det spørgsmål, om det er foreneligt med konventionen, at antagelse af en arbejder gøres betinget af, at han er medlem af en fagforening. I Genøveudvalget er man ikke nået til at fastsætte retningslinjer til udvikelse af den forskelsbehandling, der findes både her og mange andre steder, og det er man altså heller ikke nået til ved dette forslags fremsættelse. Der kunne måske i denne forbindelse være grund til at spørge om, hvorfor man ikke her er gået ind for at udlette en forskelsbehandling, når man ellers gør det på andre områder.

Der er en anden lille enkelthed, jeg gerne vil opholde mig ved. Det hedder i bemærkningerne til forslaget med henblik på forholdene her i landet, at ansættelsen inden for folkeskolen vil blive bragt i fuld overensstemmelse med konventionen. Jeg kunne have lyst til at spørge, hvad man egentlig mener hermed. Jeg er ganske klar over, at det hidtil har været sådan, at man til undervisning i religion ikke antog lærere, der ikke var medlemmer af folkekirken, navnlig ikke, hvis de var fjendtligt indstillet over for kristendommen. Det synes jeg i og for sig er ganske naturligt; jeg kan ikke se, at det kan komme ind under begrebet forskelsbehandling. Jeg ville gerne spørge den højtærede undervisningsminister — der ganske vist ikke er til stede i dag, men når sagen kommer i udvalg, kan der jo blive lejlighed til, at vi fra den højtærede undervisningsminister får et svar på mit spørgsmål — hvad han kan oplyse herom.

Vi er fra venstres side i øvrigt sindet at stemme for ratifikationen af konventionerne, selv om vi som sagt har lidt svært ved at se det betydningsfulde i, at folketinget behandler disse forslag, som jo ikke har den virkning, man fra visse sider har hævdet at de skulle få.

Hanne Budtz: Det konservative folkeparti giver gerne sin tilslutning til konventionen om lige løn for lige arbejde og håber så, det vil bidrage til, at ligelønnen virkelig efterhånden bliver gennemført. Folketinget kan jo kun lovgive om lønnen og lønnens størrelse og også om princippet ligeløn, hvor det drejer sig om de personer, der er ansat under staten og under offentlige myndigheder, og dér har princippet om lige løn jo allerede længe været gældende, selv om det var følt gennemhullet i en lang årrække; først fra forrige år kan vi igen virkelig tale om lige løn for lige arbejde for de i offentlige virksomheder beskæftigede. Men i hele det private arbejdsmarked må lønnen jo fortsat aftales på den sædvanlige basis, nemlig ved de kollektive overenskomster.

Når hensigten med forslaget fremsættelse er, at regeringen nu med tilslutning fra repræsentanter for arbejdsmarkedets parter vil søge ligelønsprincippet fremmet, ja, så er vi helt enige i det; men vi skal lægge mærke til, at det altså kun drejer sig om at søge det fremmet; det er ikke ensbetydende med, at vi nu kan råbe hurra, fordi ligelønnen er gennemført. Det er med andre ord et spørgsmål, om den gode vilje til at gennemføre lige løn for mænd og kvinder er til stede hos arbejdsmarkedets parter.

Men dermed er slet ikke nået et andet mål, som der har været arbejdet for i mange år, nemlig lige adgang til lige arbejde. Det er stadig væk et problem, og dette problem omtales i den næste konvention, som er på dagsordenen i dag. Vi ser jo stadig væk, at det er kvinderne, der er ansat ved det lavest lønnede arbejde, og det er meget ofte således, at de mandlige arbejdere ikke tager del i det.

Trods alt vil jeg mene, det er et betydeligt fremskridt, at vi i dag i tinget kan behandle en konvention om ligeløn, og så må vi håbe, at vore forventninger ikke gøres til skamme. Det ærede medlem fru Nina Andersen brugte ordet „endelig“ i relation til året 1951, da konventionen blev vedtaget. Men det er vel ikke for meget sagt, at det foreliggende problem har været aktuelt i snart århundreder, fra industrialismens dage og også før den tid. Jeg vil gerne nævne, at allerede fra omkring år

[Hanne Budtz.]

1750 kan vi hos den engelske forfatter Boswell i hans samtaler med den ikke mindre berømte Samuel Johnson læse drøftelser om disse problemer. Jeg vil gerne have lov at citere følgende fra Boswells samtaler med Johnson:

„Jeg stillede ham et spørgsmål om noget i det daglige liv, som han ikke kunne besvare, og der er ingen andre, jeg har truffet, der har kunnet det.

Hvad er grunden til, at kvindelige tjenestefolk har meget lavere løn end de mandlige, og de skal endda forsyne sig selv med klæder, medens de mandlige får en stor del af deres klæder? Og vore kvindelige tjenestefolk arbejder oven i købet langt hårdere end de mandlige.“

Se, det var i 1700-tallet, og ingen har vel før eller siden Johnsons dage kunnet give nogen virkelig saglig begrundelse for, at der ikke skal gives ligeløn.

Men dermed er vi så ovre i spørgsmålet, om der er mulighed for at fremme ikke alene adgangen til ligeløn, men også den lige adgang til at arbejde gennem den anden konvention, som er til behandling i dag. Det er rigtigt, som det er fremhævet af den foregående ordfører, at det er en konvention, der i virkeligheden har et langt videre sigte, og der er dér rejst forskellige problemer, som også jeg synes det er rimeligt at man drøfter nærmere i et udvalg. Men vi vil være positivt indstillet under dette udvalgsarbejde og tilsiger vor villighed til at medvirke til vedtagelse af begge folketingsbeslutninger.

Kirsten Gloerfelt-Tarp: Det radikale venstre kan give tilslutning til principperne i de to konventioner, der er til behandling i dag.

Hvad angår ILO-konventionen om lige løn til mandlige og kvindelige arbejdere for arbejde af lige værdi, finder jeg det — således som jeg forstår at også de øvrige talere gør — naturligt, at Danmark ratificerer denne, efter at staten for sit vedkommende som arbejdsgiver har gennemført ligelønsprincippet fuldt ud, og efter at det er blevet klart, at ratifikationen ikke betyder, at staten direkte skal blande sig i lønfastsættelse i det private erhvervsliv, men her væsentligt kan begrænse sig til

henstillinger. Når såvel arbejdsgivernes som arbejdernes hovedorganisationer har anbefalet, at Danmark ratificerer konventionen, må det betyde, at de vil arbejde henimod, at aflønningen nu fastsættes efter arbejdets art og ikke under hensyn til den arbejdendes køn. Man må derfor være berettiget til at tro, at ratifikationen vil medvirke til en gradvis gennemførelse af princippet i praksis.

Når jeg har sagt dette, vil jeg dog tilføje, at jeg — ligesom flere af de øvrige talere — ikke venter mig noget revolutionerende i retning af gennemførelse af ligelønsprincippet, ikke blot fordi det næppe vil ske med ét slag, men fordi fastlæggelsen af selve begrebet „arbejde af samme værdi“ i praksis ikke vil være så ligetil, heller ikke når den arbejdsvurdering, som konventionen henviser til, lægges til grund. I det private erhvervsliv er det på forholdsvis få områder, mænd og kvinder sættes til nøjagtig det samme arbejde. På de områder, hvor det er tilfældet, vil konventionens principper utvivlsomt først vise deres virkninger i praksis, men på de store områder, hvor mands- og kvindearbejdet er adskilt, vil det ikke være så ligetil. Ved arbejdsvurdering vil man, så vidt jeg har forstået, søge at fastsætte et arbejdes værdi under hensyn til forskellige momenter såsom arbejdernes nødvendige uddannelse, vanskelighederne og ubehaget ved selve arbejdet, det ansvar, der er forbundet med arbejdet, og formentlig meget mere. Ved vurderingen af de enkelte momenter må man anvende et skøn, hvorfor der vil være mulighed for en vis vilkårlighed. Det vil vel også have sin vanskelighed objektivt at fastlægge, hvor mange points der skal tillægges de enkelte momenter. Jeg kan meget vel forestille mig, at når princippet om lige løn for arbejde af lige værdi skal omsættes i det praktiske liv, vil det friste til yderligere opdeling i særligt mandsarbejde og særligt kvindearbejde. Jeg håber, jeg får uret, for jeg mener, at en sådan praksis vil være i strid med konventionens änd. I hvert fald bliver der her et arbejde for arbejdsmarkedets parter, og forhåbentlig vil kvinderne være vågne og deltage i dette arbejde.

Jeg har bemærket, at regeringen agter at tilbyde teknisk bistand til at undersøge og vurdere konkrete spørgsmål, der måtte

[Kirsten Gloerfelt-Tarp.]

opstå ved forhandlinger om ligelønsprincipets gennemførelse. Kan ministeren give nærmere oplysninger om, hvorledes man har tænkt sig en sådan bistand? Måske kan vi få oplysning herom i udvalget.

Imidlertid har jeg den opfattelse, at tiltrædelse af konventionen vil give udviklingen et skub i retning af større ensartethed i fastsættelse af kvindeløn og mandsløn, hvorfor jeg anbefaler, at vi ratificerer konventionen.

Konventionen om forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv på grund af race, hudfarve, køn, religion, politisk opfattelse, national eller social oprindelse giver mig ikke anledning til mange bemærkninger. Den forpligtelse, vi påtager os over for gennemførelsen i det private erhvervsliv, svarer til forpligtelserne i ligelønskonventionen. Med hensyn til kvindeskæftigelsen er forskelskonventionen et supplement til den anden konvention, der kun omhandler aflønningen for et arbejde, mens konventionen imod forskelsbehandlingen omhandler adgangen til arbejde, altså også adgang til avancement og til arbejde af højere kvalitet og højere aflønning.

Jeg har bemærket ministerens oplysning om, at der af undervisningsministeriet har været praktiseret en vis forskelsbehandling inden for folkeskolen på grund af religiøst tilhørsforhold, og at dette vil blive ændret.

Principperne i konventionen er efter det radikale venstres opfattelse rigtige, hvorfor jeg kan anbefale ratifikationen.

Det ærede medlem hr. N. Chr. Christensen mente ikke, det var så vigtigt, at vi ratificerede — jeg forstår dog, at han alligevel tænker på at tilslutte sig konventionen — fordi han ikke troede, det ville få så stor betydning i praksis. Det tror jeg nu vil blive tilfældet, og jeg finder det i det hele taget rimeligt, at vi ratificerer de konventioner, som er vedtaget af den internationale arbejdskonference, og som vi er i stand til at vedtage med god samvittighed, idet vi derigennem støtter det internationale samarbejde på dette område.

J. M. Pedersen: Begge de til behandling værende forslag til folketingsbeslutning kan

jeg på retsforbundets vegne tilsige støtte til velvillig behandling og til gennemførelse.

Jeg finder ikke anledning til at holde nogen lang tale om principperne i konventionerne. At få løst de spørgsmål, som disse omfatter, har vi altid ønsket. De største problemer vil fremkomme ved at få disse principper praktiseret; jeg håber, at de interesserede parter vil nå frem til at give tilslutning til, at begge konventioner praktiseres efter deres bogstav og ånd.

Ragnhild Andersen: Den kommunistiske gruppe hilser med stor tilfredshed fremsættelsen af de to forslag til folketingsbeslutning, gående ud på at ratificere dels konventionen om lige løn til mandlige og kvindelige arbejdere for arbejde af samme værdi, dels konventionen om forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv.

Også vi kunne jo sige, som det ærede medlem fru Nina Andersen sagde det: endelig kommer konventionen; men jeg vil dog gerne udtrykke min gruppes anerkendelse af, at ministeren, som han stillede det i udsigt i fjor ved behandlingen af vort forslag om ratifikation af ligelønskonventionen, har fulgt opfordringen og i dette folketingsår har fremsat ikke alene forslag til folketingsbeslutning om ratifikation af konventionen om lige løn til mandlige og kvindelige arbejdere, men også forslag til folketingsbeslutning om at ratificere konventionen om forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv.

Når det høje ting netop i disse dage vil ratificere disse to konventioner, føles det næsten som en fødselsdagsgave til kvinderne, som den 8. marts festligholdt 50 års dagen for indstiftelsen af den internationale kvindedag, en begivenhed, der netop fandt sted i vor hovedstad, nærmere betegnet i Folkets Hus på Jagtvejen. Dengang, for 50 år siden, stod vel opnåelsen af kvindernes valgret og valgbarhed øverst på dagsordenen også i vort land; i dag har kvinderne i vort land forlængst opnået valgret, og det har de også i de fleste andre lande, medens der derimod stadig hos os som i andre lande må arbejdes for de rettigheder, som kvinderne kæmpede for også dengang: lige løn og lige adgang til uddannelse og erhverv

[Ragnhild Andersen.]

og adgang til alle samfundslivets poster, også de højeste. Alligevel er det en glæde, når kvinder fra hele verden mødes i København om få uger for at se tilbage på 50 års resultater for kvinderne i verden, at vi kan pege på — som ministeren fremhævede det — at princippet om lige løn for mænd og kvinder i vort land er gennemført for tjenestemænd og for andre offentligt ansatte.

Ministerens fremhævede imidlertid om ligelønnen — hvad der også er sagt af de forskellige ordførere — at hvad lønfastsættelsen angår på det private arbejdsmarked, ordnes den sædvanemæssigt ved forhandling mellem arbejdere og arbejdsgivere. Det vil sige, at staten ikke kan påtage sig at sikre princippet gennemførelse. Statens forpligtelse går ifølge konventionen ikke videre end til, at regeringen skal søge at fremme princippet gennemførelse; men det er min opfattelse — i modsætning til det ærede medlem hr. N. Chr. Christensen — at der også heri ligger en værdifuld moralsk støtte til kvinderne i kampen for at få gennemført ligelønsprincippet.

Ministerens nævnte, at regeringen ved en henvendelse vil opfordre arbejdsmarkedets hovedorganisationer til at have opmærksomheden henvendt på ligelønsprincippet gennemførelse ved fremtidige lønforhandlinger, og det må da oprigtigt håbes, at denne henvendelse og de to konventioners ratificering vil virke befordrende for princippet snarlige gennemførelse på det private arbejdsmarked.

Andre ordførere har nævnt den betydelig lavere løn, som bliver de kvindelige arbejdere til del — det var det ærede medlem fru Nina Andersen, der sagde 73 pct. af mandslønnen — og også jeg kunne i fjor, da vi behandlede forslaget til ratifikation af konventionen — det kan læses i Folketingstidende 1958-59 sp. 4546-4552 — fremføre, hvor urimeligt det var, at man ikke netop i den periode ville give de kvindelige bankfunktionærer samme løn som de mandlige. Det viste sig, at udfaldet af overenskomstforhandlingerne da også blev, at man ikke opnåede at sikre kvinderne fuld lønmæssig ligestilling inden for bankverdenen.

Det samme kan siges om de kvindelige

arbejders vilkår — det samme gav jeg for øvrigt udtryk for ved den lejlighed — på store arbejdspladser. Der kan man visse steder iagttage, at kvinderne må nøjes med en løn, der ligger 30-33 pct. lavere end den mandlige arbejders for akkurat samme arbejdspræstation, og den lavere løn får de, blot fordi de er af et andet køn, fordi de er kvinder. Denne meningsløse forskelsbehandling ses også af dyrtidstillæggets størrelse til kvindelige og mandlige arbejdere. For kun få år siden lykkedes det kvinderne ved overenskomstforhandlingerne at få gennemført, at dyrtidstillægget, som ydes ved 6 points' stigning i pristallet med 5 øre til mandlige arbejdere, også kom op på 5 øre til de kvindelige arbejdere, efter at det i årevis havde været skik og brug og aftalt i overenskomsterne, at kvinderne kun skulle have 3,5 øre, hver gang mændene fik 5 øre mere i timen. Alligevel er der jo stadig en betydelig forskel i dyrtidstillægget til mænd og kvinder, som man kan sige de kvindelige arbejdere er blevet snydt for. Dyrtidstillægget til mænd er 2,22 kr., til kvinder 1,74 kr.; det betyder en forskel på 48 øre eller for 45 timers arbejde 21,60 kr. om ugen, og eftersom kvinder for alt, hvad de skal betale eller købe, hvad enten det er husleje, skat og sygekasse eller fornødenheder som mad, klæder og fodtøj, må betale akkurat lige så meget som mændene, er det klart, at den store forskel i dyrtidstillægget er en kilde til stadig og berettiget utilfredshed fra kvindelige arbejders side.

Jeg noterer imidlertid med tilfredshed, at både arbejdernes og arbejdsgivernes repræsentanter i socialministeriets udvalg vedrørende Den internationale Arbejdsorganisation har anbefalet ratifikation af de to konventioner. Det vidner om forståelse for at få ligelønsprincippet gennemført, siger ministeren. Ja, det må oprigtigt håbes, at denne forståelse vil komme til udtryk, når overenskomstforhandlingerne om få måneder tager deres begyndelse.

Min gruppe er naturligvis på det rene med, at selve ratifikationen af disse to konventioner ikke løser problemerne og slet ikke løser problemet om lige løn for lige arbejde og heller ikke om det, som skal sikres i den anden konvention, lige adgang til uddannelse, erhverv og ansættelse i det

[Ragnhild Andersen.]

hele taget. At få fuld anerkendelse af kvindens lige rettigheder i samfundet, herunder hendes ret til lige løn for samme arbejde, vil også fremover afhænge af den kraft, især kvinderne, men også mændene og jeg vil gerne understrege hele fagbevægelsen formår at sætte ind bag kravene.

Det er jo rigtigt, som det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp nævnedes, at man også skal være opmærksom på, at der foregår den arbejdsdeling på virksomhederne, at man udskiller særligt arbejde til kvinderne og fastsætter bestemte lønninger herfor og udskiller andet arbejde til mændene, og at man må være på vagt over for denne urimelige forskelsbehandling, hvorved der altså, uden at det kan siges, at ligelønsprincippet fraviges, alligevel opretholdes en forskelsbehandling, som er til skade for de kvindelige arbejders lønninger og indtægter. Det er klart, at gamle skavanker og forestillinger — forestillinger, som også lever hos mange kvinder — og megen indgroet vanetænkning skal brydes ned, for at man fuldt ud kan få gennemført en lønmæssig ligestilling for kvinderne og komme bort fra, at det ringeste arbejde tilfalder kvinderne og betales dårligst, som det også er blevet omtalt af andre ærede ordførere.

Min gruppe udtrykker håbet om, at folketingets vedtagelse af de to konventioner virkelig vil blive den løftestang, den håndsrækning, der er nødvendig for de mange tusind kvinder, som kæmper for og håber på, at ligelønsprincippet ikke alene bliver anerkendt som princip, men også bliver gennemført i praksis.

Jeg vil gerne tilføje, at min gruppe meget gerne ser, at disse to konventioner også ratificeres for Færøerne og Grønland, og den kommunistiske gruppe kan altså tilsige sin ubetingede støtte til gennemførelse af de to forslag.

Formanden: Den højtærede justitsminister har ordet som stedfortræder for den højtærede arbejdsminister.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Jeg vil gerne på arbejdsministerens vegne takke samtlige ærede ordførere for den tilslutning, de gav de to forslag til folketingets beslutning.

Over for det ærede medlem fru Nina Andersen vil jeg gerne bekræfte, at det er arbejdsministerens hensigt, når disse konventioner er ratificeret, at træde i kontakt med ministeriet for Grønland og med myndighederne på Færøerne med henblik på at udvide ratifikationen til at omfatte også disse områder.

Det ærede medlem hr. N. Chr. Christensen var vel nok den mest skeptiske af ordførerne. Det ærede medlem sagde om ligelønskonventionen, det forekommer mig, det ærede medlem brugte udtrykket, at den var overflødig, at den indeholdt selvfølgeligheder. Men den er dog udtryk for et princip, og hvis folketinget vedtager konventionen, har den lovgivende forsamling derved understreget betydningen af, at dette princip tages ind i de kollektive forhandlinger. Derfor tror jeg ikke, man helt kan afvise, at konventionens ratifikation kan have sin betydning.

Det ærede medlem rejste nogle enkelte problemer, som det ærede medlem gerne ville drøfte i et udvalg, og det er klart, at det vil den højtærede arbejdsminister være særdeles villig til. Jeg kender ikke tilstrækkeligt til disse spørgsmål til, at jeg tør udtale mig med nogen som helst autoritet ved denne første behandling. Jeg skal ligeledes gøre undervisningsministeren opmærksom på, at det ærede medlem også vedrørende konventionen om forskelsbehandling har et spørgsmål at drøfte med undervisningsministeren.

Også det spørgsmål, det ærede medlem fru Kirsten Gloerfelt-Tarp rejste om formen for den tekniske bistand, kan drøftes i udvalget.

Jeg takker på arbejdsministerens vegne for den tilslutning, jeg opfattede at begge forslag til beslutning fik.

Nina Andersen: Det ærede medlem hr. N. Chr. Christensens tale var egentlig udtryk for, at megen forbindelse med virkeligheden på dette område har det ærede medlem ikke.

Når man gennem en årrække har deltaget i møder og konferencer og forhandlinger, hvor kvindernes lønproblem har stået på dagsordenen, ved man, at det er et brændende spørgsmål i dette land. Når man selv i dag kan komme ud for at høre officielle og halvofficielle udtalelser om, at kvinder og mænd ikke behøver at have samme løn for samme arbejde, kvinderne bruger ikke så meget, og hvad man i øvrigt ellers kan finde på at sige, så viser det, at her er et problem, og at befolkningen i al almindelighed ikke er nået frem til den principielle opfattelse af det retfærdige på dette punkt. Når man derfor forelægger folketinget en konvention — som forhåbentlig godkendes — til ratifikation, betyder det, at de, der repræsenterer folket i ansvarlige stillinger, går ind for dette princip, og det kan ikke undgå først at have en psykologisk virkning og, hvis kvinderne selv vil det og arbejder med på disse problemer, også en praktisk virkning.

Jeg vil gerne som et ganske enkelt eksempel, der faldt mig ind, gøre opmærksom på, hvordan man behandler mænd og kvinder forskelligt. I en større virksomhed er der næsten lige løn, det ser yndigt ud; men hvad gør man så, jo, kvinder skal altid tage deres afsked med pension 5 år tidligere end mænd. Det er også en forskelsbehandling, som efter min opfattelse ikke vil kunne finde sted, hvis vi ratificerer konventionen vedrørende forskelsbehandling. Ligeløn drejer sig ikke bare om den øjeblikkelige ligeløn, det må være lønnen gennem hele arbejdslivet. Sådan findes der utroligt mange små områder, hvor der sker en forskelsbehandling til skade for kvinderne.

N. Chr. Christensen: Det ærede medlem fru Nina Andersen mente ikke, jeg havde megen forbindelse med de problemer, som var til debat her i dag. Det var ikke videre venligt sagt af det ærede medlem, men da det ærede medlem ellers er en venlig natur, er der tilgivelse i mit sind over for det.

Min skepsis udspringer af selve konven-

tionens udformning, ikke af modstand mod, at mænd og kvinder skal have den samme løn for det samme arbejde. Min forbindelse med problemerne gælder f. eks. forholdene inden for de grafiske fag, hvor jeg dog har nogen indflydelse. Der har vi for længst indført ligelønsprincippet, så det er skam ikke, fordi jeg er modstander af det. Jeg har gjort mine enkelte kritiske bemærkninger, men jeg tror, den højtærede minister var ganske klar over, at i bemærkningerne lå også min tilslutning til disse forslags fremme.

Hermed sluttede forhandlingen.

Sagernes overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Nina Andersen: Jeg foreslår, at forslagene til folketingsbeslutning henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlemmer af folketinget Fuglsang, Ragnhild Andersen, Alfred Jensen, Lynnerup Nielsen og Petra Petersen har meddelt mig, at de ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning angående ændringer i medhjælperloven.

Udvalget angående forslag til lov for Færøerne om skolelæger har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Medlem af folketinget Sandau har meddelt mig, at han ønsker til handelsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil handelsministeren søge udvirket, at der skabes mulighed for — eventuelt blot i vinterhalvåret — at mælkebutikker kan lukke om søndagen i byer, hvor de lokale sundhedsmyndigheder, mejerier og kundekreds har givet deres tilslutning?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Skriftlig fremsættelse af forslag.

Ordføreren for forslagsstillerne (Fuglsang): På den kommunistiske folketingsgruppes vegne har jeg den ære at fremsætte forslag til folketingsbeslutning angående ændringer i medhjælperloven.

Kommunisterne fremsatte for 2 år siden her i tinget et forslag til beslutning om at ophæve medhjælperloven. Tanken om i hvert fald en revision af denne mødte da en absolut velvilje fra de tre regeringspartier. Den højtærede socialminister oplyste endog, at man allerede i nogen tid havde arbejdet med spørgsmålet. Af oppositionspartierne ville i hvert fald de konservative ikke afvise, at der var ting i den nu snart 40 år gamle lov, som kunne tages op til overvejelse.

Hele denne positive interesse førte til nedsættelse af et udvalg, men overvejelserne i dette førte ikke til noget. Heller ikke senere er der kommet noget forslag.

Derfor foresætter vi igen forslag til beslutning, idet alle de forhold, der i 1958 talte imod loven, stadig gælder. Derimod foreslår vi ikke denne gang lovens ophævelse, men sådanne ændringer, som der dengang udtryktes en vis velvilje for.

Vi foreslår for det første, at loven udformes som en beskyttelseslov, som kun omfatter unge under 18 år. I og for sig er dette ikke andet og mere, end den nuværende lovs § 1 siger. Lovens § 33 bestemmer imidlertid, at hvis der ikke mellem husbond og medhjælper er truffet særlig aftale om tjenesteforholdet, så gælder loven også, selv om medhjælperen er over 18 år. En række retssager og domme har i årenes løb vist, at loven i praksis også bringes i anvendelse over for ældre.

Som en anden væsentlig ting foreslår vi det nuværende halv- eller helårsfæstemål forhindret ved en bestemmelse om, at fæstemål ikke må indgås for mere end én måned. Skulle det vise sig umuligt at gennemføre, således at grænsen fastsættes til højst 6 måneder, bør det ubetinget fastslås, at lønnen forfalder månedsvis. Den nuværende ordning, hvor lønnen først udbetales efter 3 måneder, er groft ensidig til husbondens fordel og strider mod lovens karakter som en beskyttelseslov for den svagere part.

Endelig finder vi det naturligt at fastslå,

at såvel arbejdstid som ferieforhold og sygelønsordning bliver den samme for medhjælperne som for andre arbejdere.

Formanden: Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 15. marts kl. 14 med følgende dagsorden:

1) Valg af 1 medlem til folketingets valutaudvalg (i stedet for Sofie Pedersen).

2) Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om styrelsen af statens hospitalsvæsen for sindslidende.

3) Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til folketingsbeslutning vedrørende den af den internationale arbejdskonference i Genève i året 1951 vedtagne konvention nr. 100 om lige løn til mandlige og kvindelige arbejdere for arbejde af samme værdi.

og

forslag til folketingsbeslutning vedrørende den af den internationale arbejdskonference i Genève i året 1958 vedtagne konvention nr. 111 om forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv.

4) Anden behandling af:

Forslag til lov om ændring i lov om telegrafer og telefoner.

5) Anden behandling af:

Forslag til lov om ændringer i lov om offentlig forsorg. (Vedrørende arbejdsanstalter m. v.).

6) Anden behandling af:

Forslag til lov om ændringer i forbrugsafgifterne af papir, tændstikker m. m.

7) Første behandling af:

Forslag til normeringslov for finansåret 1960-61.

8) Første behandling af:

Forslag til lov om ændring i lov om afsætning af danske landbrugsvarer.